



Stor sjösandslända (*Ephemera vulgata*) är en av våra största dagsländor. Den börjar kläckas i maj-juni och är ett begärligt byte för många fiskar, inte minst ädelfiskar som öring, röding, regnbåge och harr. (Bild JP Press)

En grym askungesaga i insekternas värld:

Efter dansen dör den sköna dagsländan

Dagsländans liv är kort och hektiskt, det vet vi alla. När den skira, glänsande insekten genomfört sin rytmiska bröllopsdans i sommarkvällen, har den bara ett par minuter kvar att leva. Men dagsländan har ett annat liv också, okänt för många. Som larv lever den nämligen ända upp till två år bland vattenväxter och bottenmaterial i våra sjöar och åar.

"Kort som en dagsländas liv" är ett uttryck, som vi alla känner till. Och visst är livet kort för den skira dagsländan, som vi ser dansa i den ljumma sommarkvällen. Ibland lever den inte mer än några minuter...

Men hur många tänker på att den svärmande dagsländan faktiskt bara är det sista stadiet i en livscykel, som kanske startade redan två år tidigare? Men så är det - dagsländan kan faktiskt leva ända upp till ett par år!

Dagsländor finns överallt i och vid sötvatten, allt från små gölar till stora sjöar och från den minsta bäck till den största älv.

Storleken på både larver och vingade insekter varierar från 3 till 25 millimeter. Dagsländorna är viktig föda för många andra djur, inte minst fiskar. Framförallt laxartade fiskar som öring, röding, harr och regnbåge livnär sig på dagsländor. Något som sportfiskaren drar nytta av när han eller hon binder sina "flugor" - det är nämligen oftast just dagsländor (och en del andra vattenbundna insekter) som flugfiskaren försöker efterlikna med sina flugor!

Genomgår en metamorfos

Liksom alla andra insekter passerar dagsländorna olika utvecklingsstadier, innan den flygfärdiga insekten ser dagens ljus. *Metamorfos* kallas den förvandling, som den genomgår på sin väg från ägg till färdig insekt.

Dagsländan lever större delen av sitt liv i vattendrag, antingen i stilla eller strömmande vatten. Dess liv börjar med ett litet ägg, som den befruktade dagsländehonan lägger på eller i vattnet. Ägget utvecklas till en larv, som ofta även kallas *nymf*. På våren och försommaren sker den förvandlingen på några veckor, men ägg, som läggs sent på hösten, övervintrar i vattnet och blir larver först nästa år.

Dagsländelarverna är små, aktiva vattendjur,



Längst ut på bakkroppen har dagsländehonan sina "clasper" – ett slags gripklor med vilka hanen griper tag i och håller kvar honan under parningen, som ofta sker i luften under dansen... (Bild JP Press)

som ständigt simmar, kryper eller krälar omkring på jakt efter föda. Växtdelar, mikroskopiska djur, alger, etc är sådant som larverna äter. De växer ständigt och byter ofta skal, men nymfernas yttre utseende skiftar inte nämnvärt.

En skönhet kryper fram

Men plötsligt en dag händer något! Dagsländelarven, som nu kan ha levt upp till två år i vattnet, simmar upp till ytan. Det stela oformliga larvskalet spricker upp i ryggen. Och fram ur skalet kliver en skir, mattglänsande varelse med långa, eleganta stjärtspröt och stora, stålgrå vingar. En dagslända har fötts!



Larverna lever i olika miljöer, beroende på sländart. En del larver gräver ner sig bland bottenmaterial (bilden t.v.) och andra är frilevande i stilla eller svagt strömmande vatten (bilden t.h.) Larver i kraftigt forsande vatten har oftast en platt, bred kroppsform och kraftiga ben, som gör att de kan hålla sig kvar i strömmen. (Bilder Lennart Bergqvist)

En dagslända föds!



Nymfen har simmat upp till ytan och gripit tag i ett förmultnat vasstrå. Ryggskölden börjar genast spricka upp.



Ryggskölden spricker upp mer och mer och de hopvecklade vingarna börjar tränga ut ur nymfskalet.



Vingarna är nästan helt ute. Nu kränger nymfen kraftigt för att försöka få överkropp och ben ut ur skalet.



Hela sländan är nästan ute. Vingarna börjar ta form, när kroppsvätska pumpas ut i vingarnas fina vener.

Men naturen är ännu inte färdig med sitt märkliga förvandlingsnummer. Innan dagsländan är färdig med slutfasen i sitt liv, ska den genomgå ännu en metamorfos. Den ska förvandlas från *subimago* till *imago*, vilket innebär att den likt en askunge ska byta ut den matta, gråaktiga klädedräkt, som den föddes med, mot en glasklar, skimrande bröllopsstass!

I ett skyddande buskage vid stranden, dit den nykläckta sländan flugit, förvandlas den en sista gång. Precis som när larvhuden sprack upp och sländan kröp fram, spricker nu huden upp på den nykläckta sländan. Och långsamt kryper ännu en version av dagsländan fram! I det här stadiet ser sländan ungefär likadan ut som skalet den kryper ur, men med det undantaget att alla dess färger är renare, vingarna större och kristallklara och stjärtspröten ännu längre och elegantare.

Hanarna dör efter parningen

Och nu börjar det korta, hektiska liv, som vi så ofta förknippar med dagsländan. Den sköna, skira sländan, som nu nått toppen på sin livscykel, kastar sig ut i luften och börjar dansa rytmiskt upp och ner. Fler och fler sländor av samma art följer efter. Hanarna har små "klor" på bakkroppen, s.k. clasper, som de använder för att kunna gripa tag i honorna och fullborda sländornas bröllop. Efter parningen släpper hanarna greppet om honorna och faller ner till vattenytan, där de blir liggande och dör...



En slända är född! På lite osäkra ben kliver sländan ut till ett nytt – men ack så kort – liv. Och kvar på vasstrået sitter det tomma nymfskalet... (Bilder Lennart Bergqvist).

Den sista metamorfosen – från subimago till imago

*För den nykläckta
dagsländan väntar
ännu en
förvandling – den
ska kliva ur sin
"vardagskostym"
med grå, matta
vingar och lite
slokande
stjärtspröt...*



*... och kliva ut i en
gnistrande
"bröllopsdress" med
kristallklara vingar,
klara färger och längre
och imponerande
stjärtspröt.*

*Och kvar blir bara den
tomma , övergivna
subimagokostymen...*

Tiden från det ögonblick dagsländan först lämnar vattnet och tills parningsdansen börjar, varierar beroende på vädret. Vid regn och kyla kan det gå flera dagar, innan den sista förvandlingen äger rum och parningen sker. Men om det är varmt och torrt kan det ibland bara röra sig om minuter från det sländan lämnar vattnet tills den byter till "bröllopsdräkt", parar sig och dör.





Gul forsslända (Heptagenia sulphurea) är lätt att känna igen på sin soavelgula färg, som den är ensam om bland svenska dagsländor. (Bild Lennart Bergqvist)



Röd strömlända (Ephemerella ignita) har ett märkligt sätt att lägga sina ägg – honan formar en "äggbomb", som hon släpper i vattnet, innan hon dör. (Bild Lennart Bergqvist)

För dagslände honorna återstår dock ännu en uppgift i livet efter parningen - de ska lägga sina befruktade ägg. Hos en del arter sker detta genom att honorna släpper äggen som små "bomber" i vattenytan, medan honorna hos andra arter oupphörligt doppar bakkroppen i ytan och lägger några ägg åt gången. Det finns även dagsländearter där honorna kryper ner i vattnet och fäster äggen på en sten eller en växt. Men efter

äggläggningen är också honornas liv slut! De dör obönhörligen och driver omkring med utbredda vingar på vattnet - ett begärligt byte, inte minst för hungriga fiskar!

Den märkliga askungesagan är därmed över. För dagsländan slutar dansen med döden. Men nere i vattnet har livet redan börjat för tusentals nya dagsländor...

Copyright © Jerry Petersson/JJP Press Agency 2020